

Inhoud

Lijst van figuren	VII
Inleiding	IX
Deel 1. De jaren 90: de postbipolaire transitie	1
1. Van illusie naar desillusie	3
1. De euforie: een 'Nieuwe Wereldorde'	3
1.1. <i>Oude conflicten vinden een oplossing</i>	4
1.2. <i>De Tweede Golfoorlog: Collectieve Veiligheid in de praktijk</i>	5
1.3. <i>De Verenigde Naties: centrum van de wereldpolitiek</i>	8
1.4. <i>Vredesproces in het Midden-Oosten</i>	10
1.5. <i>Duurzame veiligheid en samenwerking in Europa</i>	12
1.6. <i>Democratiseringsgolf en einde van de Apartheid</i>	12
1.7. <i>Welvaart voor iedereen</i>	14
2. De desillusie: een wereldwanorde	16
2.1. <i>Gewelddadige implosie van de Somalische staat</i>	17
2.2. <i>Genocide in Rwanda</i>	19
2.3. <i>Gewelddadig nationalisme in Joegoslavië</i>	21
2.4. <i>NAVO-interventie in Kosovo</i>	28
2.5. <i>Militaire macht, terug van nooit weggeweest</i>	30
2.6. <i>Economische rampspoed</i>	32
3. De opkomst van 'nieuwe' radicale stromingen	34
4. De botsing tussen perceptie en realiteit	37
4.1. <i>Oorlogen nemen af in aantal en in omvang</i>	39
4.2. <i>Het aantal internationale crises daalt</i>	41
4.3. <i>Er zijn minder genocides dan vroeger</i>	41
4.4. <i>Het aantal vluchtelingen in de wereld daalt</i>	42
4.5. <i>Democratie en mensenrechten gaan er op vooruit</i>	43
4.6. <i>En anno 2014?</i>	45
5. Paradigmastrijd	46
2. Recurrenties in de geschiedenis van de wereldpolitiek	51
1. Het komen en gaan van grote mogendheden	54
1.1. <i>De Verenigde Staten als enig overgebleven grootmacht?</i>	56
1.2. <i>Alternatieve hegemon?</i>	63
2. Een nieuwe technologische mutatie	67

3. Mondialisering: een <i>déjà vu</i>	79
4. De slingerbeweging van staat naar markt – en terug	92
5. Systemische onzekerheid en <i>identity politics</i>	99
Deel 2. De ‘interpolaire’ wereldorde	111
3. De basisdynamiek in de hedendaagse wereldpolitiek	113
1. Macht in de internationale betrekkingen vandaag	113
2. De drie ‘wetten’ van de multipolaire wereldorde	116
2.1. <i>Opkomst en verval van grote mogendheden</i>	117
2.2. <i>Afwisseling van samenwerking en confrontatie</i>	118
2.3. <i>Internationale stabiliteit bij overkoepelende doelstelling</i>	119
2.4. <i>Een ‘interpolaire’ wereldorde?</i>	119
3. De economische macht: bron van alle macht	121
3.1. <i>De mondiale financieel-economische crisis van 2008</i> <i>en de gevolgen voor de economische machtsverhoudingen</i>	128
4. De militaire macht: de terugkeer van de klassieke machtspolitiek	138
5. De politieke macht: de spanning tussen macht en legitimiteit	143
Besluit	151
4. De grootmachten van deze tijd	155
1. De Verenigde Staten: ‘ <i>primus inter pares</i> ’	163
2. De Europese Unie: economische reus, militaire dwerg, politiek model?	192
3. China: ‘terugkeer’ op het wereldtoneel	205
4. Rusland: de renaissance van een grootmacht?	221
5. De mondiale geopolitieke breuklijnen	241
1. Verenigde Staten – China	242
2. Verenigde Staten – Rusland	252
3. Verenigde Staten – Europese Unie	260
4. Europese Unie – China	270
5. Europese Unie – Rusland	273
6. China – Rusland	284
Besluit	287
6. De regionale geopolitieke breuklijnen	295
1. Afrika	296
2. Azië	303
3. Europa	315
4. Midden-Oosten	324
5. Latijns-Amerika	337

Deel 3. Veiligheid en diplomatie	345
7. Vrede en Veiligheid	347
1. Bewapening en ontwapening: de erfenis van de Koude Oorlog	347
1.1. Militaire uitgaven: van vredesdividend naar een nieuwe wedloop?	347
1.2. Militaire veiligheid in de eenentwintigste eeuw	352
1.3. Wapenbeheersing en ontwapening in Europa	353
1.4. Internationale ontwapeningsafspraken	357
1.5. De nucleaire strategische balans	360
1.6. De verspreiding van kernwapens	364
1.7. De toekomst: naar verdere afbouw van de kernwapenarsenalen?	367
2. De ‘nieuwe’ veiligheidsagenda	370
2.1. Humanitaire interventie en ‘Responsibility to Protect’	371
2.2. Het nieuwe veiligheidsdiscours	378
2.3. Klimaatverandering en conflict	379
2.4. De nieuwe energiecrisis	387
2.5. Naar een mondiale watercrisis?	401
8. Terrorisme: cycli, oorzaken, controverses	413
1. Wat is terrorisme?	414
1.1. Methodologische barrières	415
1.2. De ‘essentie van het terrorisme’	417
1.3. Wat is ‘internationaal’ terrorisme?	419
2. De vier golven van het internationale revolutionaire terrorisme	420
2.1. Het anarchistische terrorisme	420
2.2. Het extreemrechtse terrorisme tijdens het interbellum	424
2.3. Het extreemlinkse terrorisme (eind jaren zestig-begin jaren tachtig)	427
2.4. Het jihadi-terrorisme	429
3. Opkomst, consolidering en verval van een revolutionaire terreurgolf	439
9. Nieuwe wereldorde, nieuwe diplomatie?	445
1. Inleiding	445
2. De Westfaalse diplomatieke transformatie	448
2.1. De opdrachtgevers	452
2.2. De manier van werken	453
2.3. De diplomatieke agenda	453
3. De twee grote aanpassingen van de moderne diplomatie	456
3.1. Bevoegdheidsverschuiving in soevereiniteit en diplomatie	456
3.2. De opkomst van de multilaterale diplomatie	457
3.3. De diplomatieke constanten	459

4. De diplomatieke aanpassingen vanaf het einde van de twintigste eeuw	460
4.1. <i>Nieuwe actoren op de diplomatieke scène</i>	462
4.2. <i>Hoe nieuw is echter 'nieuw'?</i>	470
5. Crisis van het multilateralisme?	476
Besluit	480

Lijst van figuren

Figuur 1	– Evolutie van het aantal VN-vredeshandhavers (1991-2000)	9
Figuur 2	– Joegoslavië vóór de burgeroorlog	23
Figuur 3	– Bosnië na het Dayton-akkoord	28
Figuur 4	– Evolutie van het aantal conflicten in de wereld (1990-2003)	30
Figuur 5	– Evolutie van enkele extreemrechtse partijen in Europa	35
Figuur 6	– Evolutie van niet-Europese migratie naar West-Europese landen (1981-2000)	35
Figuur 7	– Regionale percepties van de internationale veiligheid	38
Figuur 8	– Aantal militaire conflicten in de wereld (1949-2002)	39
Figuur 9	– Omvang van gewapende conflicten (1945-2005)	40
Figuur 10	– Aantal oorlogen (1816-2002)	40
Figuur 11	– Aantal internationale crises (1946-2001)	41
Figuur 12	– Aantal genocides en politicides (1956-2005)	42
Figuur 13	– Aantal vluchtelingen en ontheemden (1946-2003)	42
Figuur 14	– Aantal en soorten politieke stelsels in de wereld (1946-2004)	43
Figuur 15	– Politieke repressie (1980-2003)	44
Figuur 16	– Aantal (pogingen tot) staatsgrepen (1945-2004)	44
Figuur 17	– De analyseniveaus in de Internationale Betrekkingen	53
Figuur 18	– Moet Europa zich onafhankelijker opstellen t.o.v. Washington?	61
Figuur 19	– Evolutie bnp Japan (1990-2008)	64
Figuur 20	– Aandeel per sector in tewerkstelling in België (1953-1996)	70
Figuur 21	– Bnp/capita in de armste en de rijkste landen (1960-1962 en 2000-2002)	73
Figuur 22	– Evolutie van de inkomensongelijkheid tussen landen	74
Figuur 23	– Aandeel in de nationale rijkdom van de Verenigde Staten	75
Figuur 24	– Evolutie van de loonwaaier bij voltijdse mannelijke werknemers (1978-1990)	76
Figuur 25	– Kapitaalmobiliteit (1860-2000)	95
Figuur 26	– Systemische onzekerheid: samenvatting	100
Figuur 27	– Binnen minder dan 40 jaar beschikken de BRIC's over een groter BNP dan de G6	124
Figuur 28	– Verdeling van de IMF quota (2009)	126
Figuur 29	– Gerealiseerd en geschatte bnp-groei (2012-2014)	130
Figuur 30	– Groei mondiale bnp 1970-2015	130
Figuur 31	– Industriële productie	131
Figuur 32	– Grootste economieën in de wereld (2027-2050)	132
Figuur 33	– De basisdynamiek in de internationale politiek tijdens de eerste decennia van de eenentwintigste eeuw	151
Figuur 34	– Evolutie van de 'nationale macht' als procent van mondiale macht (2010-2050)	159
Figuur 35	– De machtsingrediënten van een grootmacht	161
Figuur 36	– Europese visies over de Amerikaanse leidersrol in de wereldpolitiek (2002-2011)	185
Figuur 37	– Evaluatie van de Amerikaanse invloed in de wereldpolitiek	186

Figuur 38	– Evolutie van het Amerikaans isolationisme en unilateralisme	189
Figuur 39	– De Europese publieke opinie tegenover Europa als grootmacht	201
Figuur 40	– Evaluatie van de EU-invloed in de wereldpolitiek	203
Figuur 41	– Evolutie van de Chinese bijdrage in VN-vredesoperaties (1990-2009)	216
Figuur 42	– Botsende soevereiniteitsclaims in de Zuid-Chinese Zee	245
Figuur 43	– De Amerikaans-Europese ‘vriendschapsthermometer’	264
Figuur 44	– De trans-Atlantische band in cijfers	266
Figuur 45	– Belangrijkste oostelijke gaspijpleidingen naar Europa	280
Figuur 46	– Proeve van een hedendaags internationaal sociaal contract	289
Figuur 47	– Zuid-Azië	304
Figuur 48	– Noordoost-Azië	310
Figuur 49	– Zuidoost-Azië	314
Figuur 50	– Oceanië	315
Figuur 51	– Democratie en islam	325
Figuur 52	– Grenzen en Israëliëse nederzettingen	331
Figuur 53	– Latijns-Amerika	337
Figuur 54	– Evolutie van de wereldwijde militaire uitgaven	348
Figuur 55	– Militaire uitgaven in 2012	349
Figuur 56	– Militaire uitgaven 1988-2012	352
Figuur 57	– Mondiale wapenbeheersingsarchitectuur	359
Figuur 58	– Kernladingen van de erkende en niet-erkende kernmachten	363
Figuur 59	– Evolutie van de wereldolieprijs (2001-2014)	388
Figuur 60	– Belangrijkste olietransportroutes in Centraal-Azië en de zuidelijke Kaukasus	396
Figuur 61	– Belangrijkste gastransportroutes in Centraal-Azië en de zuidelijke Kaukasus	397
Figuur 62	– Groei van het aantal internationale ngo’s en ngo’s met raadgevende status bij Ecosoc	469